

İsrail'in E1 Projesi:

Hukukun İhlali ve İki Devletli Çözömsüzlük

Abdulkadir Tok, 22.08.2025

Stratejik bir kavşakta kıyamet yerleşimi

Uluslararası toplumda "kıyamet yerleşimi" (doomsday settlement) olarak nitelendirilen ve on yıllardır uluslararası baskılarla dondurulmuş olan İsrail'in E1 projesi, İsrail-Filistin çatışmasının çözümüne yönelik en kritik engellerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma, İsrail hükümetinin yakın zamanda nihai onayı verdiği E1 projesinin, yerleşik uluslararası hukuk normlarını açıkça ihlal ettiğini ve coğrafi bütönlüğe sahip, yaşayabilir bir Filistin devletinin kurulmasını fiilen imkânsız kılma yönündeki stratejik bir hamle olduğunu savunmaktadır.

Projenin siyasi hedefi, İsraili yetkililer tarafından gizlenmeyen bir niyetle ortaya konulmuştur. İsrail Savunma Bakanlığı'na bağlı Sivil İdare Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanan planın arkasındaki kilit isimlerden biri olan aşırı sağcı Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'in niyet beyanı, bu stratejik amacı net bir şekilde ifade etmektedir: "Filistin devleti masadan sloganlarla değil, eylemlerle siliniyor."

İşgal altındaki Doğu Kudüs ile Batı Şeria'nın en büyük yerleşim bloklarından Ma'ale Adumim arasında yer alan yaklaşık 12 kilometrekarelik bir arazide 3,400'den fazla yeni konutun inşasını öngören bu plan, basit bir imar faaliyetinin çok ötesinde anlamlar taşımaktadır. Projenin hayata geçirilmesi, Batı Şeria'yı coğrafi olarak kuzey ve güney olarak ikiye bölme ve Filistin'in gelecekteki başkenti olarak talep edilen Doğu Kudüs'ü Filistin'in geri kalanından tamamen izole etme potansiyeli taşımaktadır. Bu durum, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, İngiltere ve Almanya gibi çok sayıda uluslararası aktör tarafından iki devletli çözümün "sona ermesi" veya "öldürücü bir darbe" alması olarak yorumlanmış ve şiddetle kınanmıştır.

Bu bağlamda, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde E1 projesinin uluslararası hukuk (Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, BMGK kararları, UAD görüşleri) karşısındaki durumu analiz edilecek ve ardından projenin iki devletli çözümü ortadan kaldırmaya yönelik siyasi ve coğrafi sonuçları, İsraili yetkililerin kendi açıklamaları ve uluslararası tepkiler ışığında detaylandırılacaktır.

Uluslararası hukuk çerçevesinde E1 projesinin hukuka aykırılığı

İsrail'in E1 projesi de dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarındaki tüm yerleşim faaliyetleri, uluslararası hukukun temel sütunlarını oluşturan antlaşmalar, teamüller ve yargı kararları tarafından açıkça yasaklanmıştır. Bu hukuka aykırılık, üç temel sacayağı üzerinde durmaktadır: İşgal hukuku, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin bağlayıcı kararları ve Uluslararası Adalet Divanı'nın yetkin görüşleri.

İşgal Hukuku ve Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin İhlali

Modern işgal hukukunun temelini oluşturan 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, işgalci bir gücün işgal altındaki topraklardaki yetki ve sorumluluklarını net bir şekilde tanımlar. Sözleşmenin 49. Maddesi'nin altıncı fıkrası, bu konuda hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde şu hükmü içerir: "İşgalci Güç, kendi sivil nüfusunun bir kısmını işgal ettiği topraklara süremez veya nakledemez. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) gibi otoriteler tarafından da teyit edildiği üzere bu madde, işgalci gücün, işgal altındaki toprakların demografik yapısını değiştirmesini önlemeyi amaçlamaktadır. İsrail'in, kendi sivil vatandaşları için E1 bölgesinde binlerce konut inşa etme planı, bu maddenin lafzının ve ruhunun doğrudan ve kasıtlı bir ihhalidir ve uluslararası ceza hukuku kapsamında bir savaş suçu olarak kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının yok sayılması

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), on yıllardır İsrail'in yerleşim politikalarının uluslararası hukuka aykırı olduğunu teyit eden çok sayıda karar almıştır. Bu kararların en güncel ve en kapsamlı olanı, 23 Aralık 2016'da kabul edilen 2334 sayılı karardır. Bu karar, İsrail'in 1967'den beri işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında (Doğu Kudüs dahil) yürüttüğü tüm yerleşim faaliyetlerinin "hiçbir yasal geçerliliği olmadığını" ve "uluslararası hukukun bariz bir ihlalini" teşkil ettiğini kesin bir dille belirtmektedir. Karar, ayrıca yerleşimlerin iki devletli çözümün yaşayabilirliği önünde "büyük bir engel" oluşturduğunu vurgulamakta ve İsrail'e tüm yerleşim faaliyetlerini derhal ve tamamen durdurma çağrısı yapmaktadır. E1 projesinin onaylanması, BMGK'nın bu bağlayıcı kararının açıkça yok sayılması anlamına gelmektedir.

Uluslararası Adalet Divanı'nın tavsiye görüşleri

Birleşmiş Milletler'in en yüksek yargı organı olan Uluslararası Adalet Divanı (UAD), İsrail'in yerleşim politikalarının hukuka aykırılığını birden fazla kez teyit etmiştir. Divan'ın 2004 yılında İsrail'in Ayrım Duvarı'na ilişkin verdiği tarihi tavsiye görüşünde, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin işgal altındaki Filistin topraklarında uygulanabilir olduğu ve İsrail

yerleşimlerinin uluslararası hukuku ihlal ettiği sonucuna varılmıştır. Bu hukuki zemin, Divan'ın en güncel kararıyla daha da pekiştirilmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı

Bu konudaki en net ve en kapsamlı hukuki değerlendirme, UAD'ın 19 Temmuz 2024 tarihinde açıkladığı "İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Doğan Hukuki Sonuçlar" hakkındaki istişari görüşüdür. Divan bu görüşünde, İsrail'in "uzun süreli işgal, yerleşim ve ilhakının" uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve bu durumun yasa dışı olduğunu hükme bağlamıştır. Kararda, İsrail'in tüm yerleşimci birimlerini boşaltma ve yeni yerleşim birimleri inşa etmeyi durdurma yükümlülüğü altında olduğu açıkça belirtilmiştir. Ayrıca Divan, İsrail'in bu yasa dışı durumu sona erdirmeye ve verdiği zararlar için tazminat ödeme yükümlülüğü olduğunu vurgulamıştır. Bu karar, sadece İsrail'e değil, aynı zamanda diğer tüm devletlere de bu yasa dışı durumu tanımama ve sona erdirilmesi için iş birliği yapma sorumluluğu yüklemektedir.

Dolayısıyla, UAD'nin bu yakın tarihli ve yetkin kararı, E1 projesinin hukuki statüsü hakkında hiçbir şüpheye veya yoruma yer bırakmamaktadır. Proje, sadece münferit bir hukuka aykırılık değil, en üst düzey uluslararası yargı organı tarafından yasa dışı olduğu ilan edilen genel bir politikanın en tehlikeli parçalarından biridir.

E1 projesinin stratejik hedefi: Yaşayabilir bir Filistin devletini engellemek

E1 projesinin uluslararası hukuku ihlal etmesinin ötesinde, projenin asıl tehlikesi, iki devletli çözümü coğrafi ve siyasi olarak geri dönülmez bir şekilde ortadan kaldırma potansiyelinde yatmaktadır. İsrailli yetkililerin açıkça ifade ettiği bu niyet, projenin sahadaki etkileriyle birleştiğinde, E1'in neden bir "kıyamet yerleşimi" olarak anıldığını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Coğrafi bütünlüğün parçalanması: Batı Şeria'nın ikiye bölünmesi

Egemen bir devletin en temel özelliklerinden biri, toprakları üzerinde coğrafi devamlılığa sahip olmasıdır. E1 projesi, tam olarak bu devamlılığı hedef almaktadır. Projenin inşa edileceği koridor, Batı Şeria'nın kuzeyindeki Nablus ve Ramallah gibi Filistin şehir merkezlerini, güneydeki Beytüllahim ve El Halil gibi merkezlerden fiziksel olarak koparmaktadır. Bu durum, Filistin topraklarını birbirinden izole edilmiş "kantonlara" veya "Bantustanlara" dönüştürecek, insanlar ve mallar için serbest dolaşımı imkânsız hale getirecektir. Filistin Dışişleri Bakanlığı'nın da belirttiği gibi, bu bölgeler arasında geçiş ancak İsrail kontrol noktaları ve

silahlı yerleşimci milislerinin denetimi altında mümkün olabilecektir. Sonuç olarak, kurulacak herhangi bir Filistin yapısı, egemen bir devletten çok, birbiriyle bağlantısı olmayan bir adacıklar topluluğuna benzeyecektir.

Doğu Kudüs'ün izolasyonu ve başkent statüsünün imkansızlaştırılması

İki devletli çözümün uluslararası kabul görmüş parametrelerine göre, başkenti Doğu Kudüs olan bir Filistin devleti öngörülmektedir. E1 projesi, bu parametreyi de doğrudan hedef almaktadır. Proje, Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'daki sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hinterlandından tamamen ayırmaktadır. Bu izolasyon, Doğu Kudüs'ün Filistin'in başkenti olma potansiyelini fiilen ortadan kaldırmakta ve şehri tamamen İsrail'in kontrolü altındaki bir alana dönüştürmektedir. İsraili insan hakları örgütü Ir Amim'in de uyardığı gibi, bu hamle İsrail'in işgalini kalıcı hale getirecek ve bir "apartheid gerçekliği" doğuracaktır.

Niyet beyanları ve ilhak politikası

E1 projesinin stratejik hedefi, İsrail hükümetinin en üst düzey yetkilileri tarafından gizlenmeyen bir gerçekliktir. Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'in projenin "Filistin devleti fikrini kalıcı olarak gömeceği" ve "Yahudi gerçekliğini inşa etmeye devam edecekleri" yönündeki açıklamaları, bu niyetin en açık kanıtıdır. Bu söylem, sadece bir politikacının kişisel görüşü değil, Başbakan Binyamin Netanyahu hükümetinin genel ilhakçı politikasının bir yansımasıdır. Bu durum, Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından da "iki devletli çözümü daha da baltalayan" bir adım olarak nitelendirilmiş ve kınanmıştır. Filistin yönetimi ise bu adımı, halkına yönelik bir "soykırım" ve "zorla göç" politikasının parçası olarak tanımlayarak, uluslararası toplumu acil müdahaleye çağırmıştır.

Sonuç: Hukuksuzluk ve diplomatik sabotaj

Sonuç olarak, İsrail'in E1 yerleşim projesi, sadece uluslararası hukukun temel normlarını (Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, BMGK kararları, UAD görüşleri) ihlal eden yasa dışı bir eylem değil, aynı zamanda iki devletli çözümü ve yaşayabilir bir Filistin devleti olasılığını sahada geri dönülmez bir şekilde yok etmeyi amaçlayan bilinçli bir siyasi stratejidir. Projenin coğrafi bütünlüğü parçalama ve Doğu Kudüs'ü izole etme potansiyeli, onu barış sürecinin önündeki en tehlikeli engellerden biri haline getirmektedir.

Projenin, özellikle 7 Ekim 2023 sonrası dönemde nihai onayı alması, zamanlaması açısından kritik bir anlam taşımaktadır. İsrail'in Gazze'ye yönelik operasyonlarının uluslararası kamuoyunda yarattığı tepkiler ve bunun sonucunda İspanya, İrlanda, Norveç ve Slovenya gibi

Avrupa ülkelerinin de aralarında bulunduğu çok sayıda devletin Filistin'i resmen tanınması, İsrail üzerinde diplomatik bir baskı oluşturmıştır. Bu diplomatik tanınırlık dalgasına İsrail'in cevabı, tanınan bu devletin coğrafi ve fiziki varlığını imkânsız kılacak adımlar atmak olmuştur. Birleşmiş Milletler üyesi 193 ülkeden 147'sinin Filistin'i devlet olarak tanıdığı bir ortamda¹, E1 projesi, bu diplomatik ve hukuki gerçekliği sahada anlamsız kılma hamlesi olarak öne çıkmaktadır.

Bu durum, E1'in sadece bir yerleşim planı olmadığını; aynı zamanda uluslararası hukukun ve diplomasinin çabalarına karşı yürütölen, bölgeyi kalıcı bir çatışma ve apartheid riskine sürükleyen stratejik bir sabotaj eylemi olduğunu kanıtlamaktadır.